

Planprogram for revisjon av Klimaplan 2018-2022, Gjøvik kommune

1. REVISJON AV KOMMUNEDELPLAN FOR KLIMA

1.1. Bakgrunn

Planprogrammet er en prosjektplan for å revidere kommunes eksisterende klimaplan 2018-2022. Formålet med planprogrammet er å informere om formålet med klimaplanen, administrative prosess for utvikling av ny klimaplan, synliggjøre klimapolitiske utfordringer og avklare utredningsbehov.

1.2 Formål med planarbeidet

Gjennom utvikling av en ny klimaplan for planperioden 2022-2026 skal klimaplanen styrkes som strategisk styringsdokument. Langsiktige strategier skal tydeliggjøres og mål og tiltak skal forankres innenfor alle sektor og tjenesteområder til kommunen.

Klimaplanen skal iverksette tiltak som skal bidra til en reduksjon i utslipp av klimagasser, mer effektiv bruk av ressurser, redusert energibruk og økt gjenbruk. Slik skal klimaplanen belyse hvordan kommunen skal bidra til å følge opp Norges internasjonale klimaforpliktelser, jf. Parisavtalen og FNs bærekraftsmål 13: «Stoppe klimaendringene».

Planen skal også vise dagens utslippsstatus, samt kommunens mål og strategier for å redusere utslippene. Klimaplanen skal både omhandle kommunens rolle som myndighetsutøver, samfunnsutvikler, tjenesteyter, innkjøper, eiendomsforvalter med mer.

1.3 Internasjonale klimautfordringer

Klimaendringer er en av de største utfordringene verden står overfor. Uten utslippsreduksjoner vil det være høy risiko for alvorlige og irreversible klimaendringer mot slutten av århundret. I følge FNs klimapanel vil klimaendringene føre til:

- Dårligere tilgang til mat og vann
- Helseproblemer
- Økonomisk ulikhet
- Konflikter og flyktninger
- Skader på natur, infrastruktur og bygninger
- Tap av naturmangfold

Verdenssamfunnet har gjennom Parisavtalen blitt enig om å begrense den globale oppvarmingen til godt under 2 grader, og helst under 1,5 grader, i forhold til førindustriell tid for å redusere de negative effektene av klimaendringene (FN 2020). Allerede i 2016 var den globale temperaturostigningen 1 grad høyere enn førindustriell tid (Miljødirektoratet 2019). Dersom verdenssamfunnet fortsetter med dagens utslippstakt, er det bare 20 år til vi har sluppet ut den mengden klimagasser som er mulig innenfor 2-gradersmålet, ifølge CICERO senter for klimaforskning.

Ifølge FNs klimapanelers femte hovedrapport innebærer 2- gradersmålet at de globale klimagassutslippene i 2050 må være mellom 40-70 prosent lavere enn i 2010, og utslippene må være nær null eller under null i 2100 (IPPC 2014).

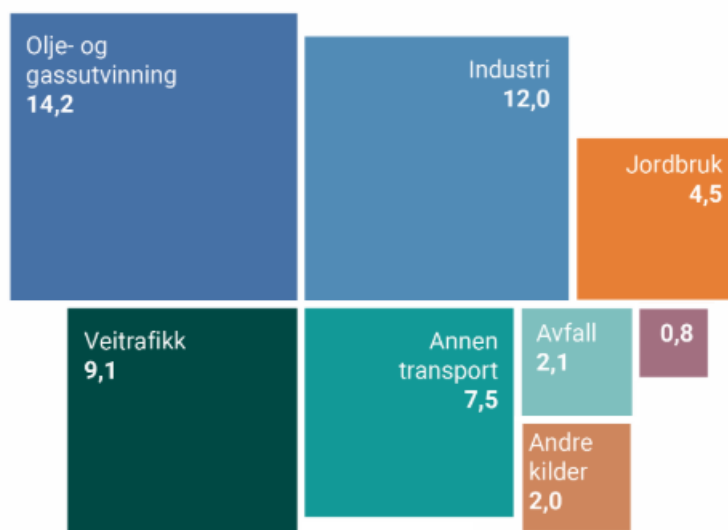
1.4 Status nasjonalt

Norge er blant landene som slipper ut mest klimagasser i forhold til innbyggertall, og var blant de første landene som ratifiserte Parisavtalen. Norge har dermed påtatt seg en forpliktelse knyttet til å redusere utslippene av klimagasser og står overfor store samfunnsmessige endringer. Det må gjennomføres tiltak innenfor tema som tradisjonelt forbindes med klimaarbeid, som energi og transport, men deler av løsningen må også finnes innenfor andre sektorer i samfunnet.

Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at ble det sluppet ut klimagasser tilsvarende 52 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i Norge i 2018. Det er 0,9 prosent – eller 0,45 millioner tonn CO₂-ekvivalenter – mindre enn i 2017. Reduksjonen skyldes først og fremst lavere beregnede utslipp av HFK-gasser. Figuren nedenfor viser en totaloversikt over nasjonale utslippsprofilen, jf. siste tilgjengelige tall fra Miljødirektoratet;

Norges totale klimagassutslipp i 2018

Millioner tonn CO₂-ekvivalenter



Kilde: Miljødirektoratet og Statistisk sentralbyrå 2019

Nye målsettinger for nasjonalt klimaarbeid ble nylig fremlagt via Klimakur 2030 som nå er ute på høring. Klimakur 2030 utreder ulike tiltak og virkemidler som kan gi minst 50 prosent reduksjon i ikke-kvotepiktige utslipp i 2030 sammenlignet med 2005. Det påpekes at en del utslippsreduksjoner forventes å skje med dagens virkemidler og ligger derfor inne i utslippsframskrivingene. Imidlertid for å nå 50 prosent reduksjon er det behov for å gjennomføre nye tiltak som reduserer de samlede utslippene i årene 2021 til 2030 med ca. 30 millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

Klimakur 2030 legger opp til om lag 60 utslippstiltak som til sammen vil gi om lag 40 millioner tonn kutt i tiårsperioden. Mange av tiltakene er relativt ettersom de forutsetter endrete forbruksmønstre og at ny teknologi utvikles og tas i bruk. Tiltakene krever ny eller forsterket politikk og vil samlet sett redusere det nasjonale utslippspotensialet med om lag 7 millioner tonn.

1.5 Lokale føringer

Kommunens føringer på klimaområdet er nedfelt i kommunedelens samfunnsdel 2018 samt ytterligere konkretisert i kommunens klimaplan 2018-2022. Her er det vedtatt at Gjøvik skal være en kommune som prioriterer miljø-, energi- og klimatiltak. Kommunen skal reduserer sine utslipp av klimagasser og bli et mer klimanøytralt samfunn.

Nedenfor er en liste over strategier som er nedfelt i kommuneplanens samfunnsdel, og som vil legge hovedføringene for revisjon av eksisterende klimaplan;

- Ta initiativ, ledelse og ansvar i lokalt, regionalt og nasjonalt arbeid med miljø-, energi- og klimatiltak.
- Involvere befolkning, næringsliv, utdanningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner i det lokale miljø- og klimaarbeidet.
- Bidra til økt kunnskap og miljøriktige handlinger gjennom målrettet saksbehandling og informasjon om bærekraftige miljøhensyn, klimatiltak og endring av energibruk.
- Arbeide for å redusere lokale miljøforurensninger og klimabelastninger gjennom påvirkning og tilrettelegging for valg av grønne utbyggingsløsninger og bruk av energikilder som bidra til at CO₂-utslipp reduseres. Herunder bruk av større andel trevirke og fornybare ressurser.
- Redusere behov for elektrisk kraft gjennom utbygging og tilknytning av flere til fjernvarmenett og stimulering av andre lokale miljøvennlige energiforsyningsløsninger.
- Bruke miljøsertifiseringer som verktøy for miljøtiltak og økt miljøbevissthet i kommunale virksomheter og i næringslivet.
- Legge til rette for en arealbruk som reduserer energiforbruk og utslipp av klimagasser, med samordnede areal- og transporttiltak i tråd med strategiene for byutvikling – herunder legge til rette for valg av kollektivtransport og økning av andel som sykler eller går.
- Ved utarbeidelse av område- og detaljplaner settes det krav i reguleringsbestemmelsene til bærekraft gjennom økt bruk av fornybare materialer med lavt CO₂-fotavtrykk.

Overnevnte strategier og målsettinger vil gi føringer for utarbeidelsen av kommunens nye klimaplan. Det vil også tiltak som ligger innenfor eksisterende klimaplan som ble vedtatt april 2018, jf. planperioden 2018-2022. I klimaplanen samt kommunedelplanens samfunnsdel slås det fast at Gjøvik skal være en betydelig motor for utvikling med fokus på det grønne skiftet. Dette er sentrale føringer som også vil bli videreført i arbeidet med utvikling av en ny klimaplan.

1.6 Regionale føringer

Innlandet fylkeskommune jobber for å underbygge nasjonale målsetninger skal via sitt virke bidra til å nå klimalovens mål om minst 40 % reduksjon av klimagasser i Norge innen 2030, og bidra til at Norge blir et lavutslippssamfunn i 2050.

Fylkeskommunen har en regional strategisk rolle i klimaarbeidet, og har et ansvar som regional planmyndighet og planfaglig veileder overfor kommunene. Herunder arbeides det for at overordnede planlegging skal innarbeide tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser, og ta hensyn til effektiv ressursbruk for samfunnet. Klima og miljø skal integreres i den helhetlige samfunnsutviklingen.

Dette kan gjøres primært gjennom samordnet areal- og transportplanlegging, utvikling av klimavennlig energiproduksjon og energibruk, eller ved en klimavennlig utvikling av det regionale kollektivtilbudet. I tillegg har fylkeskommunen en sentral støttefunksjon i forhold til implementering av klimatiltak på kommunalt nivå.

1.7 Sentrale føringer

Nasjonalt er klimapolitikken primært forankret gjennom lovregulering og støtteordninger. Regjeringen innført nylig et forbud mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger fra 2020 (oljefyrforbudet). Regjeringen har også utarbeidet ny lov om offentlige anskaffelser. Denne trådte i kraft i 2017 og inneholder en ny miljøbestemmelse som skal bidra til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant.

Regjeringen legger opp til en betydelig satsing på klima- og miljøvennlige transportløsninger. Det er blant annet inngått byvekstavtaler med flere byer i Norge som skal sikre at all vekst i disse byområdene tas med kollektivt, sykkel og gange. Når det kommer til elektrifisering av transportsektoren er Norge i en global særklasse. Ingen land i verden har flere elbiler per innbygger, og vi er tidlig ute med null- og lavutslippsløsninger på ferger og skip. Norge har også en ambisiøs politikk for å ta bruk bærekraftig biodrivstoff.

Det er også etablert flere offentlige støtteordninger som fremmer null- og lavutslippsløsninger. Eksempler på slike ordninger i statlig regi er Enova, Klimasats og flere ordninger og programmer under Norges forskningsråd og Innovasjon Norge. Det er også opprettet et investeringsselskap Nysnø, som har som formål å bidra til reduserte klimagassutslipp. Utvikling av nye teknologier og markeder er sentralt ved omstilling til et lavutslippssamfunn og på mange områder er Norge allerede langt framme. Støtte til å utvikle og ta i bruk nullutslippsløsninger i Norge kan også bidra til at løsninger som kutter utslipp blir billigere og tas i bruk globalt. Regjeringen har også en satsning ved Innovasjon Norge som skal bidra til offensiv profilering av norske grønne løsninger for økt eksport og spredning internasjonalt.

2. ORGANISERING AV PLANARBEIDET

2.1 Ny klimaplan for Gjøvik kommune

Gjennom arbeidet med ny klimaplan, skal det defineres hvordan Gjøvik kommune skal bidra til å oppfylle både regionale og nasjonale mål om reduksjon av klimagassutslipp. I planarbeidet vil ulike typer tiltak som kan føre til reduksjon i utslipp av klimagasser, redusert energibruk og større andel fornybar energi vurderes. Planarbeidet vil også belyse hvordan god ressursutnyttelse i Gjøvik kan føre til mindre klimagassutslipp andre steder i verden. Planen må forankres i hele organisasjonen, og det er et mål at tiltak skal gjennomføres både i egen virksomhet og i samfunnet forøvrig.

Arbeidet med klimatilpasning vil ikke være en del av planen. Klimaplanen skal omhandle hvordan vi vil redusere klimagassutslippene, mens klimatilpasning handler om hvordan vi tilpasser oss de endringene som allerede er på gang og som vi vet vil øke.

Klimaplanen skal utformes slik at den er lett å lese og enkel å forstå. Det skal formuleres tydelige mål, tiltak og indikatorer som skal bidra til måloppnåelse. Tiltak beskrives i egen handlingsplan som rulleres hyppigere enn planen. Hvor ofte vil bli definert som en del av planprosessen.

2.2 Avklaringer som skal gjøres underveis i planarbeidet

Arbeidet vil måtte innrettes i forbindelse med utarbeidelse av et nytt klimaregnskap for organisasjonen. Et klimabudsjett skal vise hvilke klimatiltak som må gjennomføres for å nå klimamålene, hva tiltakene koster og ideelt sett også klimaeffekt på hvert tiltak.

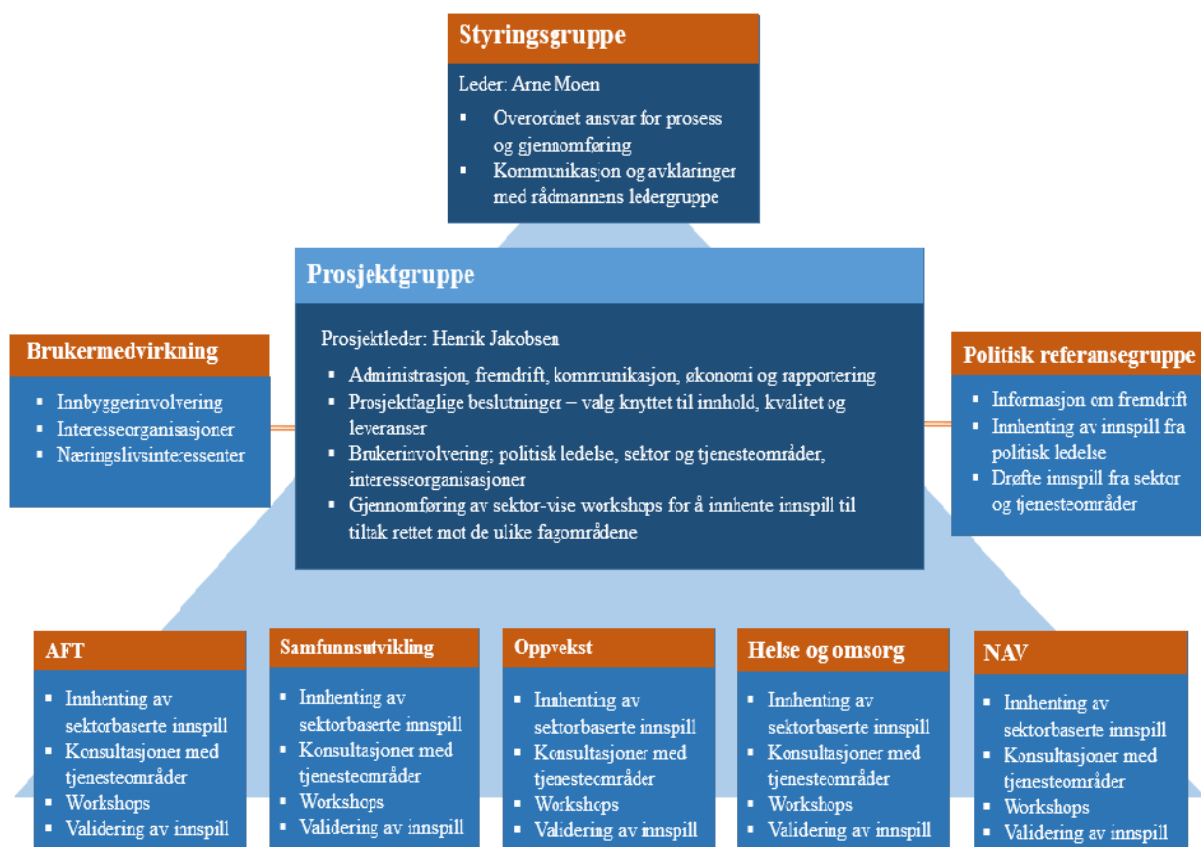
Klimabudsjettets måleenhet er CO₂-ekvivalenter. Et klimabudsjett vil kunne være et verktøy som gir oversikt over tiltak som må gjennomføres for at målene som settes i klimaplanen skal nås. Et klimabudsjett kan også brukes som utgangspunkt for handlingsprogram som angir hvilke tiltak som skal gjennomføres, med ansvarsfordeling og tidsfrister.

Det skal underveis i planarbeidet vurderes hvordan arbeidet med utvikling av ny plan for naturmangfold og resultater fra kommunes SMART-city arbeid skal innlemmes i planen.

- Framskrivning av klimagassutslipp
- Hvilke delmål må kommunene, fylket og sektorer sette seg for å bidra til å oppnå ambisjonene til både Parisavtalen, klimakur 2030 og FNs bærekraftsmål?
- Hvilke tiltak må gjennomføres i kommunene for å nå klimamålene?
- Hvordan kan arbeidet med lokale klimatiltak bedre integreres inn i målsetninger jf. bærekraftig byutvikling
- Hvordan integrere arbeidet med utforming av naturmangfoldplan med arbeidet med klimaplan, jf. vedtak i kommunestyret om at disse planprosessene skal ses i sammenheng?
- Hvordan integrere satsingen på grønn næringsutvikling, bio-økonomi og «utstrakt bruk av tre» i ny klimaplan?

Det er sannsynlig at det vil bli behov for flere utredninger underveis i arbeidet.

2.3 Modell for samhandling og prosjektorganisering



Gjennom arbeidet med revisjon av ny klimaplan skal det legges til rette for en bred prosess hvor alle kommunens sektorer og tjenesteområder skal involveres. Dette er viktig for å skape eierskap til klimaplanen på sektornivå samt for å innhente innspill på innretning av klimatiltakene innenfor de ulike fagområdene. Det vil også legges til rette for brukermedvirkning fra byens innbyggere, interesseorganisasjoner og næringsliv. ByLaben vil være hovedarena for brukerinvolvement.

3. PROGRAMDEL

3.1. Kommunens roller og virkemidler i klimaarbeidet

Gjennom en rekke formelle virkemidler har Gjøvik kommune en sentral rolle som planmyndighet og som eier og driver av virksomhet og bygg. Videre gjennom arbeidet med byplanlegging og planforvaltning kan kommunen stimulere til reduksjon i transporttetter, og legge til rette for bruk av kollektivtransport og andre klimavennlige transportmidler, som gange og sykkel. I denne sammenhengen er det avgjørende at klimahensyn vektlegges i hver enkel sak. Kommunen har imidlertid begrenset myndighet til å stille formelle krav til utbyggere når det gjelder klima- og energiløsninger.

Kommunen kan også bruke sine roller som byggherre og eiendomsutvikler til å stimulere til nye og rehabiliterte klimavennlige bygg og infrastruktur. Kommunen kan legge til rette for nye fornybare energiløsninger for produksjon, lagring og distribusjon av energi. Ved også å stille strenge klimakrav ved anskaffelser kan kommunen både redusere eget klimafotavtrykk

og stimulere markedet for klima- og miljøvennlige bygg, anlegg, produkter og tjenester. Herunder har kommunen i samarbeid med regionale aktører en sentral rolle i å stimulere og legge til rette for klimavennlig og «grønn» næringsutvikling.

Til tross for at kommunen har en formell rolle i klimaarbeidet gjennom drift og utvikling av egen virksomhet, er det nødvendig at kommunen fortsetter sitt aktive engasjement som koordinator og samfunnsutvikler i klimaarbeidet. Omfattende reduksjoner i klimagassutslipp kan bare oppnås gjennom utstrakt samhandling med andre aktører i lokal samfunnet og i Gjøvikregionen.

Det i tillegg viktig at klimaarbeidet er innrettet slik at det tar innover seg både regionale og statlige føringer.

3.2. Områder for klimaarbeidet

Klimaplanen Gjøvik kommune skal gi informasjon om klimagassutslipp i kommunen fordelt på sektorer og tjenesteområder. Planen vil innlemme en mål- og tiltakspakke for hvordan redusere klimagassutslipp innenfor kommunens sektorer og tjenesteområder.

Nedenfor følger en oppsummering av hvilke tematiske områder planen vil omfatte;

- Areal, byplanlegging og byutvikling
- Mobilitets- og transportløsninger
- Bygg og anlegg
- Vann og avløp
- Forbruk, gjenvinning, ombruk og avfall
- Klimavennlige anskaffelser
- Næringsliv, teknologi og det grønne skiftet – *inklusive grønn næringsutvikling og satsing på bio-økonomi*
- Produksjon og distribusjon av energi
- Naturmangfold (jf. utarbeidelse av ny naturmangfoldplan)

3.3 Aktører

Det er mange aktører som kan og bør involveres i arbeidet med klimaplanen. Politikere, kommuneadministrasjon, næringslivsorganisasjoner, leverandører, avfallsservice, nettselskaper, transportselskaper, interesseorganisasjoner, skoleelever og byens innbyggere. Det vil i begynnelsen av planarbeidet utarbeides en interessentanalyse for hvilke aktører som skal involveres i arbeidet. Oversikt over relevante aktører som bør involveres i planarbeidet:

- Rådmannens ledergruppe
- Tjenesteledere
- Politiske utvalg
- Komiteer (ungdomsrådet, eldrerådet, osv.)
- Statlige og regionale instanser
- Frivillige organisasjoner
- Nærings- og byorganisasjoner
- Innbyggere

Både interne og eksterne interessenter i planarbeidet vil involveres i planarbeidet slik det er forespeilet ovenfor, jf. «2.3 Modell for samhandling og prosjektorganisering».

3.4. Arbeidsoppgaver

Klimaplanen skal gi en beskrivelse av status quo, fremtidig utvikling, beslutningskriterier og tiltak. Planarbeidet vil i hovedsak sentreres rundt hovedområdene slik de er presentert nedenfor:

1. Visjon, hovedmål og strategier
2. Status – utslippsprofil
3. Areal, byplanlegging og byutvikling
4. Bygg og anlegg
5. Vann og avløp
6. Forbruk og avfall
7. Klimavennlige anskaffelser
8. Næringsliv, teknologi og «det grønne skiftet» (*inklusive grønn næringsutvikling og grønne arbeidsplasser*)
9. Produksjon og distribusjon av energi
10. Tiltaksplan

Innenfor hvert av de tematiske områdene skal det gis en beskrivelse av sektormål og ansvarsområde. I tillegg skal det gis en rapport på status, utfordringer og utviklingsmuligheter. Herunder vil det gis en beskrivelse av sentrale strategier innenfor hvert område som viser hvordan målsetningene skal oppnås innenfor planperioden.

3.5. Målsettinger med planarbeidet

Som «hovedstad» ved Mjøsa, har Gjøvik en særskilt mulighet til å gå foran i det grønne skiftet innenfor Innlandsregionen. Et klimavennlig og klimarobust Gjøvik vil bli en bedre kommune å arbeide og leve i.

Gjennom revisjon av eksisterende klimaplan skal kommunen «feie for egen dør» gjennom nye ambisiøse klimamål for både byen og egen virksomhet. Utslippsreduksjoner skal gjennomføres gjennom samhandling mellom offentlige aktører, næringsliv, organisasjoner og Gjøviks innbyggere.

Det er en forutsetning for denne planen at kommunen i årene framover er villig til å sette av tilstrekkelige ressurser til både gjennomføring av tiltak og koordinering av samhandlingen med eksterne aktører. Klimahensyn må bli prioritert i saksbehandling og politiske vedtak framover.

4. MEDVIRKNING, DELTAKELSE, INFORMASJON OG DIALOG

4.1 Generelt

En solid og godt forankret plan bør utarbeides i utstrakt samhandling med innbyggere, interesseorganisasjoner, myndigheter, politikere og næringsliv. Planarbeidet har stor interesse med spenn fra det lokale til det internasjonale plan, og det berører mange fagområder og interessegrupper.

Planen som nå utarbeides vil bli et grunnlag for det videre arbeid med miljø og klima. Planen vil angi status og hvilke områder det er mest hensiktsmessig å arbeide videre på, jf. klimarelaterte FNs bærekraftsmål.

4.2 Kritiske suksessfaktorer

Følgende tre punkter definerer de kritiske suksessfaktorene i planprosessen:

1. Bred involvering fra kommunens sektorer og tjenesteområder. Involvering fra sektorer og tjenesteområder må forankres gjennom Rådmannens ledergruppe, og det vill være en tydelig forventning om aktiv involvering fra alle kommunes tjenesteområder under planarbeidet.
2. Brukermedvirkning: Klimaplanen vil ha et bredt nedslagsfelt utenfor kommunens egen virksomhet. Det er derfor viktig at det legges til rette for deltagelse i planarbeidet fra innbyggere (inklusive skole), interesseorganisasjoner og næringsliv jf. interesserorganisasjoner.
3. Forankring underveis i planarbeidet: Planarbeidet bør forankres underveis gjennom Rådmannens ledergruppe og relevante utvalg. Dette vil øke sannsynligheten for et omforent produkt ovenfor både administrasjon og politisk ledelse.

4.3 Framdriftsplan

Følgende ramme legges til grunn for planprosessen rundt gjennomgang og revisjon av klimaplanen:

UTARBEIDELSE AV PLANPROGRAM 2020	TIDSPUNKT
Utarbeidelse av planprogram for revisjon av klimaplan	April-mai
Vedtak om utlegging av forslag til planprogram til høring og offentlig ettersyn	10. Juni
Annonsering med varsel om oppstart av klimaplanrevisjon	20. Juni
Utsending av forslag til planprogram på høring og utlegging til offentlig ettersyn	20 Juni
Høringsmøte – gjennomgang av forslaget til planprogram	August
Høringsperiode planprogram	20.juni-30.sept.
Behandling av planprogram etter høring	Oktober

PLANUTVIKLING – LANGTIDSPLAN 2020-2021	
Planutvikling med analyse/utredning, drøfting og medvirkning	Oktober 2020 – april 2021
Vedtak om høring av forslag til revidert klimaplan 2022-2026	April 2021
Høring av forslag til klimaplan 2022-2026	April – juni 2021
Oppsummering, drøfting og planbearbeiding etter høring August-september	August – september 2021
Vedtak av revidert kommunedelplan for klima 2022-2026	Oktober 2021
PLANOPPFØLGING	
Innarbeiding av planen som grunnlag for videre oppfølging i styring av virksomhet og utvikling av annen planlegging	Oktober – desember 2021